

Йоганнес РЕМІ
Гельсінкі
Віктор ПИЛИПЕНКО
Київ

ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ І ФІНЛЯНДІЄЮ в 1918 – 1921 роках

Стаття присвячена розгляду історії дипломатичних відносин між Україною і Фінляндією в 1918 – 1921 роках. Охарактеризовані загальні риси і відмінності у міжнародному становищі двох країн.

На основі неопублікованих джерел показано роботу дипломатичного представництва України у Фінляндії.

Ключові слова: зовнішня політика України та Фінляндії, міжнародне становище, дипломатичне представництво, Союз окраїнних держав.

У 1918 – 1921 роках одним із пріоритетів української зовнішньої політики було встановлення дипломатичних відносин з новими державами, що виникли на території Російської імперії. Міністр закордонних справ України Дмитро Дорошенко зазначав: "...Відносини з "рандштатами", себ-то з державами, які повстали на національних територіях, що відділилися від Росії, себ-то з Польщею, Фінляндією, Литвою, Білоруссю, Доном, Кубанню, Грузією й Кримом визначалися здебільшого в залежності від того, чи мала Україна якісь спірні питання у взаємних відносинах, головне питання за спірні території. З усіма ними були зав'язані більш або менш сталі й формальні дипломатичні відносини. Що до Фінляндії, Литви й Грузії питання вирішилося дуже просто: Україна не мала з ними ніяких спірних справ і тому нав'язала дипломатичні відносини, прийняла від Фінляндії й Грузії дипломатичних представників і вислала свої¹¹".

Коротко згадаємо основні лінії історичного розвитку Фінляндії в цей період. Країна досягла незалежності внаслідок російської революції і розпаду імперії в 1917 – 1918 рр. Напередодні лютневої революції, російська влада проводила політику, яка порушувала багато аспектів традиційного автономного статусу Фінляндії. Через таку політику, одна з місцевих політичних груп, так звані активісти, зайняла пронімецьку позицію в Першій світовій війні. За допомогою активістів, створювалися спеціальні фінські частини в німецькій армії.

Відразу після лютневої революції, Тимчасовий уряд у Петрограді поклав край порушенням автономії Фінляндії. Швидкий розпад російських державних структур і жовтневий переворот схилили до підтримки незалежності навіть тих фінських політиків, які раніше ставилися скептично до такої можливості. 6 грудня 1917 р. Парламент проголосив незалежність Фінляндії.

Рада Народних Комісарів визнала незалежність Фінляндії 31 грудня 1917 р., але одночасно більшовики радили фінським соціал-демократам забрати владу у законного несоціалістичного Сенату, який користувався підтримкою більшості депутатів демократично обраного Парламенту. Делегація Народних Уповноважених, контрольована радикальним крилом соціал-демократичної партії, здійснила переворот в південній частині країни 27 січня 1918 р. Розпочалася громадянська війна між червоними і білими фінами. Під час війни, Радянська Росія допомагала червоним. Громадянська війна закінчилася на початку травня перемогою

білих, яким допомагала Німеччина. Громадянська війна в Росії не поширилась на Фінляндію, хоча фінські добровольці здійснили кілька невдалих спроб приєднати частину російської Карелії до своєї країни.

Орієнтація на Німеччину і навіть залежність від неї в зовнішній політиці були наслідком внутрішніх подій у Фінляндії. Така ситуація домінувала до поразки Німеччини в світовій війні у листопаді 1918 р. Після того, зовнішня політика контролювалася прозахідними політиками. Фінляндія отримала остаточне підтвердження своєї незалежності згідно з мирним договором, підписаним делегаціями Фінляндії і Радянської Росії в естонському місті Тарту 14 жовтня 1920 р.

У міжнародному становищі України і Фінляндії існували загальні риси і відмінності. Обидві держави виникли після розпаду Російської імперії і їхня доля багато в чому залежала від того, як розвиватимуться події в Росії. Однак для України наслідки громадянської війни в Росії були набагато сильнішими, ніж для Фінляндії її громадянська війна, яка завершилась у травні 1918 року. До того ж Україні доводилося підтримувати відносини з урядами усіх сусідніх країн. Становище ж Фінляндії дозволяло їй значно самостійніше визначати свої відносини з окраїнними державами, враховуючи їх міжнародне визнання і ступінь внутрішньої стабільності. У фінській зовнішній політиці цього періоду ставлення до України не відрізнялося постійністю. Фінляндія вважала Україну незалежною державою тоді, коли того вимагала політична ситуація або економічні інтереси.

Перша спроба встановлення офіційних відносин між Фінляндією і Україною була здійснена у Стокгольмі під час Першої світової війни через націоналістичні групи, які знаходилися на боці Центральних держав. Як фінські активісти, так і Союз Визволення України мали свої представництва в столиці Швеції. Головою Українського інформаційного бюро в Стокгольмі був Микола Залізник, який довірив радникові Посольства Фінляндії і членові активістського руху Герману Гуммерусу таємно відвезти в Гельсінкі меморандум про державний устрій України, на підставі якого Сенат доручив професорові Йосеппі Юліусу Мікколі розробити проект акту про визнання Фінляндією України². Згідно плану М.Залізняка, народи, що населяли Росію, повинні були обрати власні установчі збори. На Всеросійських установчих зборах вони мали вимагати такої широкої автономії, що неодмінно призвело б до таких суперечностей, які б викликали розпад Росії. Для ознайомлення громадськості Фінляндії зі становищем в Україні Г.Гуммерус написав брошуру "Росія і Україна", яка в 1918 р. була опублікована в Гельсінкі.

Г.Гуммерус представив привезені зі Стокгольма документи Сенату Фінляндії, який невдовзі ухвалив рішення відправити в Україну делегацію, яка мала повідомити уряд Української Народної Республіки про проголошення Фінляндією незалежності³. Проте нестабільна ситуація в Україні призвела до того, що представники Фінляндії не змогли туди доїхати⁴.

Такі дії Сенату означали визнання Фінляндією України *de facto*, хоча Україна в цей час ще не проголосила своєї повної незалежності. Мотивацією такого рішення було прагнення фінської сторони отримати підтримку Україною визнання незалежності Фінляндії на Всеросійських установчих зборах. Фінському керівництву було відомо, що Німеччина схвалила сепаратну участь України на переговорах у Брест-Литовську. Окрім України, Сенат також звернувся до Німеччини, Австро-Угорщини, Болгарії і Туреччини з проханням визнати незалежність Фінляндії.

Офіційні відносини між Фінляндією і Україною були, нарешті, встановлені за ініціативою фінів в серпні 1918 р. Заснування фінського дипломатичного представництва в Україні мотивувалася тоді торговими інтересами. Фінське керівництво хотіло імпортувати з України продукти харчування, в першу чергу цукор, а експортувати папір. Загальна обстановка в обох країнах була тоді відносно спокійною. Повірений у справах Фінляндії Герман Гуммерус приїхав до Києва 22 серпня 1918. Його прийняв гетьман Павло Скоропадський, який відзначив, що встановлення дипломатичних відносин означає взаємне визнання незалежності. Але в дійсності, обидві сторони проявляли певну обережність відносно взаємного визнання, бо було легше припинити дипломатичні зв'язки, аніж анулювати формальне визнання незалежності *de jure*, до чого жодна із сторін не була готовою. Наприкінці вересня в Києві був укладений договір про торгівлю, за яким Фінляндія мала доставити до України 1 мільйон пудів паперу в обмін на 250 000 пудів цукру⁵.

Громадянська війна в Росії і в Україні перешкодила виконанню цього договору. Представник Фінляндії не повернувся до України після того, як Директорія евакуювала дипломатичні

представництва через наступ більшовиків у лютому 1919 р. Проте офіційні відносини між Фінляндією і Україною тривали аж до 1921 року.

Представництво України у Фінляндії

Першим, хоча й неофіційним, представником українців у Фінляндії був будівельний інженер Петро Сливенко, який вже давно проживав у Гельсінкі. Прослуживши в Свеаборзькій фортеці, він вийшов у відставку невдовзі після Лютневої революції. Будучи українцем, П.Сливенко почав захищати інтереси українських солдатів, що перебували у складі російських військ на території Фінляндії. Втім, невідомо, чи був він уповноважений на це місцевими українцями, чи діяв за власною ініціативою.

Невдовзі після падіння самодержавства серед українців, що перебували у Фінляндії, розвернувся національний рух. Його учасниками були в основному матроси Балтійського флоту, головна база якого знаходилася у Гельсінкі, а також солдати 42-го армійського корпусу у Выборзі, солдати прикордонних військ, гарнізонів фортів, обслуговуючого персоналу берегової артилерії. Центр українського руху знаходився у Гельсінкі. На початку квітня 1917 р. тут була створена Українська Військова Рада. Під її керівництвом налічувалося близько 2500 матросів, 1500 солдатів, 150 робочих-українців. З Радою співробітничали 20 флотських і 10 армійських офіцерів-українців⁶.

16 квітня 1917 р. на Сенатській площі в Гельсінкі пройшла демонстрація з вимогою української автономії. Газета повідомляла, що в ній взяло участь від п'яти до шести тисяч осіб⁷.

Українська Військова Рада вимагала комплектувати окремі частини тільки українцями. Цьому усіляко перешкоджало російське військове командування⁸. 28 травня 1917 р. Українська Військова Рада провела Перший український військовий з'їзд у Фінляндії, який ухвалив рішення наполягати на негайному зосередженні українців в окремих військових частинах⁹. Українці в Гельсінкі вітали прийняття Центральною Радою в Києві І Універсала. З цього приводу в місті пройшла чергова крупна українська маніфестація¹⁰.

3 липня 1917 р. Центральна Рада в Києві прийняла ІІ Універсал. Згідно домовленості з Тимчасовим урядом, в цьому документі, зокрема, йшлося про українізацію частин російської армії. При Українській Військовій Раді в Гельсінкі була створена спеціальна комісія, яка повинна була "виключно стежити і піклуватися про відділення українців-військовослужбовців в окремі частини"¹¹.

У зв'язку з тим, що російська військова влада усіляко перешкоджала проведенню українізації, 24 вересня 1917 р. була скликана сесія Української Військової Ради в Гельсінкі, яка ухвалила рішення про перетворення цього органу в Українську Військову Крайову Раду Фінляндії з правами Рад, що існували в Росії.

На території Фінляндії, з труднощами, але все таки почали формуватися українські військові частини. Так, у Выборзі була сформована артилерійська рота. 8 (21) грудня 1917 р. Виконавчий Український Комітет Північного фронту, що знаходився у Пскові, призначив П.Сливенка комісаром у справах українців у Фінляндії. Місцева російська військова адміністрація визнала його посаду. П.Сливенко почав організувати повернення українських солдатів на батьківщину, і за його повідомленнями, в період з 12 грудня 1917 р. по 15 січня 1918 р. "майже всі більш-менш свідомі українці, завдяки вжитим заходам, були перевезені в рідну країну"¹². Але війна між Росією і Україною поклатала край переміщенню українців. Останній транспорт відправився на початку лютого, тобто через декілька днів після революції, здійсненої червоними фінами в південній частині Фінляндії. Оскільки П.Сливенко вважав Делегацію Народних Уповноважених залежною від Радянської Росії, він не чекав від червоних співчуття до українців, і тому припинив свою діяльність на час існування червоної влади в Гельсінкі – з 28 січня по 13 квітня 1918 р.¹³

Питання про українців у Фінляндії знову виникло після перемоги білих фінів в громадянській війні. За рішенням Сенату, прийнятим 15 квітня 1918 р., всі російські громадяни підлягали депортації з Фінляндії¹⁴. Згідно П.Сливенку, росіянам в Гельсінкі дали п'ять годин на збір речей. Проте це рішення не стосувалося до громадян України та Польщі. Після того, як білі фіни відвоювали у червоних фінів Выборг, по місту прокотилася хвиля вбивств мирних російських

жителів. У такій обстановці українцям було важливо, щоб до них не ставились як до росіян. Фінська влада узаконила посвідчення особи Українського Комісаріату Гельсінкі, очолюваного П.Сливенко. Таких посвідчень було видано близько 1000.

У Виборзі виконуючий обов'язки губернатора В.Сухонен 13 травня 1918 р. створив комісію громадян України на чолі з Л.Константиновичем. Комісія зареєструвала 348 українців і видала їм "Тимчасові посвідчення", що замінювали паспорти¹⁵.

Після виїзду П.Сливенка, українці, що знаходились в Гельсінкі, заснували Український Комітет, головою якого був обраний флотський інженер, уродженець м. Хорол Полтавській губернії Валентин Відстедт, а віце-головою – його брат Анатолій В.Відстедт писав міністрові закордонних справ Д.Дорошенку, що німецька військова адміністрація схвалила створення Українського Комітету і підтримала його призначення на посаду українського консула в Гельсінкі. В.Відстедт об'рунтував своє прохання про консульське призначення тим, що він і тепер фактично виконує обов'язки консула і працює як з німецькою так і фінською владою, зокрема, захищає права українців¹⁶.

Коли В.Відстедт писав цей лист, він ще не знав, що МЗС Української Держави 28 травня 1918 р. призначило П.Сливенка консулом в Гельсінкі. Дізнавшись про призначення П.Сливенка, В.Відстедт спробував анулювати це рішення за допомогою німців. 20 серпня 1918 р. посол Німеччини відправив до МЗС Фінляндії листа, в якому критикував П.Сливенка за зайву повільність і обережність. На думку посла, В.Відстедт вже проявив себе з хорошого боку, виконуючи обов'язки консула. Таким чином, посол Німеччини у Фінляндії намагався диктувати, кого Фінляндія повинна прийняти як представника України! Попри великий вплив Німеччини у Фінляндії, це була занадто сміливе прохання, і МЗС відповів, що прийме П.Сливенка¹⁷.

18 вересня 1918 р. П.Сливенко повернувся в Гельсінкі. 23 вересня під час зустрічі з сенатором закордонних справ Отто Стенрутом він зазначив, що прибув до Фінляндії як консульський агент "з дорученням виконувати консульські обов'язки, поки не буде призначений відповідальний посол". За словами П.Сливенка, О.Стенрут "радісно вислухав перший привіт офіційного представника незалежної Держави, яка народилася, також як і Фінляндія, з небезпечного хаосу, яким була Росія" і висловив надію на встановлення взаємовигідних зв'язків¹⁸.

8 жовтня 1918 р. гетьман П.Скоропадский затвердив законопроект, за яким у Гельсінкі було засновано дипломатичне представництво Української Держави, що мало статус Посольства другого розряду¹⁹. Тимчасово виконуючим обов'язки повіреного в справах був призначений Кость Лоський. За первинним планом К.Лоський мав в Гельсінкі лише до кінця 1918 р., але заплановане повернення до Києва виявилось неможливим²⁰.

Не дивлячись на низький ранг представництва, призначення К.Лоського показало, що в Україні надавали досить важливе значення відносинам з Фінляндією. К.Лоський був відомим громадським діячем, юристом, публіцистом. З грудня 1917 р. виконував обов'язки директора канцелярії секретаріату міжнародних справ, а За часів Української Держави був директором Департаменту закордонних справ.

К.Лоський приїхав в Гельсінкі 15 жовтня 1918 р. На той час Німеччина вже просила у Антанти перемир'я. Франція і Великобританія вкрай несхвально реагували на обрання Гессенського принца Карла Фрідріха королем Фінляндії. У фінському керівництві відбувалася повна зміна зовнішньополітичної орієнтації. Проте вона не вплинула на прийом представника України. Регент Пер Евінд Сфінгююд і прем'єр-міністр Юго Кусті Паасіківі прийняли К.Лоського 22 жовтня. Після формальностей почалися переговори про відновлення торгівлі, в чому обидві сторони було вельми зацікавлені. К.Лоський повідомив в МЗС України, що Фінляндія могла поставити необмежену кількість паперу і сільськогосподарської техніки в обмін на зерно і цукор. У своїх рапортах К.Лоський вважав ситуацію дуже вигідною. Адже Україна, на його думку, могла отримати бажані товари не лише з Фінляндії, а фінам доводилося купувати саме у України. Він помилявся, бо Фінляндія в цей час вже з успіхом відкривала торгівлі відносини із західними державами. Заплановані переговори щодо розширення фінсько-української торгівлі були без шуму відмінені в січні 1919 р. у зв'язку з поліпшенням торгових відносин Фінляндії і початком громадянської війни в Україні²¹.

21 жовтня 1918 р. газета "Helsingin Sanomat" опублікувала інтерв'ю К.Лоського, в якому

новий *chargé d'affaires* розповів про ситуацію в Україні в досить дивній для дипломата манері. К.Лоський заперечував, що Україна знаходилася на будь-чиєму боці в світовій війні. На його думку, Німеччині треба було дякувати за те, що вона врятувала країну від більшовиків, але, з іншого боку, саме Німеччина привела до влади гетьманський уряд, який представляв інтереси крупних землевласників. К.Лоський висловив оптимізм відносно майбутнього України, оскільки селянське землеволодіння було засноване на приватній власності, і завдяки земельній реформі можна було запобігти революції в Україні. Від фінсько-українських відносин К.Лоський чекав, перш за все, розвитку інтенсивної торгівлі²².

Наприкінці 1918 року російські емігранти, що знаходилися у Фінляндії, почали клопотати про участь Фінляндії в наступі на Петроград. У їхньому середовищі ставлення до української незалежності було переважно негативним. Плани щодо наступу отримали додатковий імпульс, коли в грудні 1918 р. регентом був обраний Карл Ґустав Еміль Маннергейм. К.Лоський негативно ставився до намірів білих, і в кінці 1918 р. під псевдонімом "К.Вишевич" опублікував в Гельсінкі брошуру "Українське питання, Росія і Антанта", в якій описував новітню історію України і її нинішнє становище з націоналістичної точки зору. Після падіння гетьманського уряду, розчарований К.Лоський розпочав критикувати його за антиукраїнський характер і занадто праву, на його думку, політику. Брошура була призначена неросійському читачеві, якого К.Лоський застерігав від підтримки білих і позитивно характеризував Директорію. Автор проявив антипатію до Росії взагалі, і також засудив політику Української Партії Соціалістів-Революціонерів як лівий нереалістичний авантюризм²³.

К.Лоський визначав своє ставлення до білих самостійно, оскільки тривалий час не мав зв'язку з українським МЗС. 3 грудня 1918 р. він звернувся до Української Дипломатичної Місії в Стокгольмі з проханням повідомити про події в Україні, оскільки до нього не прибув жоден кур'єр з офіційними вістями²⁴. Прямий шлях з Гельсінкі в Україну був неможливий, тому що Радянська Росія не дозволяла проїзд українських кур'єрів через свою територію. У січні 1919 р. К.Лоський повідомив МЗС Фінляндії про своє негативне ставлення до білих. Згодом виявилось, що це була також і позиція Директорії. У відповідь на запит К.Лоського, в лютому 1919 р. МЗС УНР, маючи на увазі можливість вступу росіян в білі армії, що створювалися на Дону, заборонив посольству видавати їм українські візи²⁵.

Під час короткочасної переорієнтації гетьманського уряду на небільшовицьку Росію в листопаді 1918 р. Д.Дорошенку довелося залишити посаду міністра закордонних справ. На його місце прийшов орієнтований на Росію Юрій Афанасьєв, який негативно ставився до незалежності Фінляндії. Він повідомив Г.Ґуммеруса, що К.Лоського невдовзі замінять²⁶. Проте 17 січня 1919 р. Директорія призначила К.Лоського відповідальним за відносини України зі всіма скандинавськими країнами, хоча його резиденція залишилася у Фінляндії²⁷. К.Лоського замінили в Гельсінкі лише 25 липня 1919 р., коли тимчасовим повіреним в справах призначили Миколу Залізняка²⁸.

Новий повірений в справах був відомим українським суспільно-політичним діячем, публіцистом, одним із засновників Української Партії Соціалістів-Революціонерів. У дореволюційній Росії його кілька разів заарештовували з політичних причин. Під час Першої світової війни М.Залізник служив довіреною особою військового міністра і міністра закордонних справ Австро-Угорщини, керівником Українського інформаційного бюро в Стокгольмі, брав участь в мирних переговорах у Брест-Литовську. Українському МЗС було також відомо про його участь в справі отримання від Фінляндії визнання незалежності України в 1917 – 1918 рр.

Україна, Фінляндія і Союз окраїнних держав

У серпні 1919 р. послы України в різних країнах зібралися на конференцію в Карлсбаді. У її роботі також взяли участь колишній повірений в справах К.Лоський і нещодавно призначений на цю посаду М.Залізник. Виступаючи на конференції, К.Лоський сказав, що вважає Фінляндію найважливішою для України країною Північної Європи. Як і Україна, Фінляндія спочатку орієнтувалася на Німеччину, але згодом, через більшовицьку загрозу, наблизилася до країн Антанти. Маннергейм був одним із видних політиків, який здійснив цю переорієнтацію; він не був обраний президентом, тому що лише шведи підтримали його, а фіни і соціал-демократи

були проти. Позиція Маннергейма відносно України була "іронічною", тому К.Лоський вважав обрання президентом ліберального К.Ю.Сталберґа позитивним для України. К.Лоський також позитивно оцінив призначення Рудолфа Голсті міністром закордонних справ, оскільки Р.Голсті був прихильником та ініціатором політики співпраці окраїнних держав і запеклим супротивником великодержавної російської ідеології. Виступ К.Лоського довів його обізнаність у фінській політиці, хоча його оцінка сил, які підтримували Маннергейма, була деякою мірою односторонньою²⁹.

На момент свого призначення М.Залізник проживав в Австрії. У липні 1919 р. міністр закордонних справ Володимир Темницький просив його почекати з виїздом до Фінляндії. Це було наслідком негативних відгуків від українських політиків, які перебували в Австрії, що міністр отримав після призначення М.Залізника. М.Залізник не звернув уваги на прохання міністра і приїхав в Гельсінкі 1 жовтня 1919 року. Два дні опісля Р.Голсті, який нічого не знав про розбіжності між українцями, прийняв його. Під час зустрічі розмова йшла про позицію України щодо Денікіна. М.Залізник повідомив, що Україна оголосила Денікіну війну, і взагалі висловив негативну думку про нього. Вислухавши М.Залізника, Р.Голсті просив його повідомляти всю інформацію, яку він отримає про Денікіна. Залізник стверджував в своїх рапортах, що він регулярно виконував це бажання Р.Голсті³⁰.

4 жовтня 1919 р. у газеті "Helsingin Sanomat" було опубліковано інтерв'ю М.Залізника, у якому піддав жорсткій критиці Добровольчу армію Денікіна, яка, за його словами, не мала ніякої підтримки в Україні. Він також наголосив, що Україна, безумовно, опирається більшовизму на своїй території, але не бажає втручатися у внутрішні справи Росії. М.Залізник вважав за необхідне створення військового союзу держав, що відійшли від Росії³¹.

Розповідь М.Залізника про зацікавленість Р.Голсті його доповіддю правдоподібна, хоча Залізник міг трохи перебільшити. В цей час міністр закордонних справ Фінляндії остаточно визначив своє негативне ставлення до військової співпраці з білими, хоча їх перемога була ще цілком можливою. Замість того він схилився до співпраці з іншими сусідніми з Радянською Росією державами, більшість з яких виникла після розпаду Російської імперії. З окраїнними державами планувалися переговори, а участь України в них активно підтримував колишній посол Фінляндії в Україні Г.Гуммерус, що впливає з його записки, датованої 8 серпня 1919 р. Перешкодою до співпраці з Україною могли б бути, на думку Г.Гуммеруса, лише напружені стосунки між Польщею і Україною³². Участь України в переговорах підтримувало також МЗС Латвії, яке послідовно прагнуло створення союзу окраїнних держав³³. Необхідно враховувати, що в цей час Директорія ще мала в своєму розпорядженні достатньо сильну армію і контролювала частину території України. Хоча Р.Голсті був проти участі Фінляндії у війні на боці білих, він також не поспішав укладати мирний договір і з Радянською Росією.

У листопаді 1919 р., щоб з'ясувати ставлення польського керівництва до співпраці окраїнних держав, Р.Голсті відправив Й.Мікколу до Варшави. У своїх розмовах з поляками Й.Міккола однозначно включав Україну до числа самостійних окраїнних держав. Натомість поляки ставились до України скептично. Прем'єр-міністр Польщі І.Падеревський висунув Україні територіальні претензії на Східну Галичину, а регент Ю.Пілсудський висловив сумніви в життєздатності України як незалежної держави³⁴. З цього виходить, що інтерес фінів до України зовсім не був інспірований поляками. Р.Голсті прагнув створення так званого діагонального союзу держав від Балтійського до Чорного моря, включаючи не лише Україну, але й Білорусь і Румунію. Доказом того, що подібна політика була власною ініціативою фінів, служить і визнання Фінляндією de facto незалежності Білорусі 15 грудня 1919 р., яке викликало протести поляків³⁵.

Директорія скептично ставилася до планів союзу з прибалтійськими країнами, вважаючи це лише тимчасовим засобом для додання популярності українській справі. 31 липня 1919 р. МЗС вислало всім дипломатичним представникам України повідомлення, в якому застерігало від надмірного ентузіазму по відношенню до ідеї створення союзу окраїнних держав³⁶. Причиною тому могло бути загострення відносин України з білими, що примусило українське керівництво обговорювати можливість укладення миру і співпраці з більшовиками. У листопаді Й.Міккола розмовляв у Варшаві також з місцевим представником України Леонідом Михайловичем, який повідомив йому, що Україна вступила в таємний союз із більшовиками проти Денікіна. Проте, за словами Л.Михайлова, в майбутньому, Україна бажала співпраці з Фінляндією при укладенні миру з Радянською Росією³⁷.

Хоча ця розмова Л.Михайлова з Й.Міккола не характеризує першого як хорошого дипломата, вона досить добре демонструє зміни, які у той час відбувалися в українській зовнішній політиці. Після невдалої спроби встановити добрі відносини з Радянською Росією, а також її сусідами, Україна залишилась на самоті. Як і Польща, Україна брала участь в якості спостерігача на з'їзді окраїнних держав, який проходив в Тарту 10 – 16 листопада 1919 р. Фінляндія цього разу була відсутня, оскільки в цей час її керівництво вважало орієнтацію на окраїнні держави досить спірною³⁸.

У жовтні 1919 р. М.Залізник рапортував про свою діяльність українському МЗС. Згідно рапорту, найкращі стосунки у нього склалися з партією "Селянський Союз", яка була найбільш антиросійською серед усіх партій Фінляндії й до того ж користувалася найширшою підтримкою народних мас. М.Залізник трохи перебільшив популярність "Селянського Союзу", хоча ця партія справді була значною. М.Залізник стверджував, що йому вдалося через "Селянський Союз" організувати у фінській пресі кампанію проти наступу Юденича на Петроград. Газета "Суомен Соціалідемократті" також цитувала в своїй передовиці М.Залізника, приводячи аргументи проти можливої допомоги Фінляндії білим. В посольстві України постійно готували матеріали для публікацій, які фінський співробітник В.Й.Мансікка перекладав фінською мовою і передавав пресі³⁹.

У доповіді Президентові УНР С.Петлюрі М.Залізник так визначив завдання посольства: через своїх агентів і в співпраці з фінським Генеральним штабом стежити за подіями в Росії і сповіщати західноєвропейську громадськість про ситуацію в Україні. Посольство повинне було прагнути укласти військовий і політичний союз з прибалтійськими країнами, увійти в контакт з англійцями, які керували антибільшовицькою діяльністю на півночі Росії і впливати на урядові кола Великобританії на користь української справи. Нарешті, слід було спостерігати за діяльністю російських монархічних і небільшовицьких партій в Гельсінкі⁴⁰.

Не дивлячись на великі плани повіреного в справах, Україну не допустили на з'їзд окраїнних держав, який відбувся в Гельсінкі 15 – 22 січня 1920 р. У записці, складеній Р.Голсті перед з'їздом, йшлося про те, що хоча Україна і Білорусь проголосили незалежність, але поки що зарано говорити про Україну навіть як про "наполовину готову державу". З іншого боку, багато держав, що вийшли зі складу Росії, ще нещодавно перебували в подібній ситуації, яка тоді здавалася безвихідною. Тому поки що не варто було остаточно визначати країни, що готові до співпраці. Після обговорення в комітеті зовнішніх справ уряду, досить обережні слова Р.Голсті змінилися прямим закликком до фінських делегатів переконувати учасників з'їзду у важливості становлення незалежності України і Білорусі. За день до відкриття з'їзду британський посол лорд Актон просив Р.Голсті, щоб Україна і Білорусь не брали участь в ньому, але вони і так не були запрошені⁴¹. П.Сливенко повідомив свій уряд, що недопущення України до участі в конференції було результатом дій польського посла⁴².

Українське питання знову постало перед урядом Фінляндії у зв'язку з фінсько-польськими переговорами про співпрацю навесні 1920 р. На той час український уряд фактично підкорявся польському. Представник Фінляндії в Польщі, Б.Юлленбогел, підтримував допущення України, принаймні, як напівофіційного учасника, на переговори між окраїнними державами. Б.Юлленбогел висловив цю думку наприкінці січня, тобто ще до укладення польсько-українського договору, але вже після поліпшення відносин між цими двома країнами. Він був готовий поглиблювати зв'язки з Україною лише в тому випадку, якщо б поляки не мали нічого проти цього⁴³.

На польсько-фінській конференції у Варшаві 4 – 24 березня 1920 р. була досягнута угода про створення оборонного союзу двох країн. Проте фінський уряд відкинув результати переговорів, оскільки вважав цю угоду асиметричною на користь Польщі⁴⁴. Згідно не затвердженому урядами договору Фінляндія зобов'язалася взяти до уваги інтереси Польщі щодо Литви і України. Єдина інформація про зміст документа знаходиться в телеграмі Б.Юлленбогеля у фінське МЗС, надісланий ще до початку конференції: передбачалося, що Україна буде розділена на три частини: одна – владою Польщі, інша – до межі 1772 р., тобто до Дніпра, а третя – на схід від цієї лінії⁴⁵. Хоча Б.Юлленбогел не уточнював долю трьох частин, але ймовірно, що середню частину збиралися зробити незалежною, а східну були готові залишити більшовикам. Хоча й були анульовані ті рішення конференції, які стосувалися заборони на сепаратний мир і військову співпрацю, але з українського питання Фінляндія і згодом діяла відповідно до побажань польського керівництва.

У травні 1920 р. Б.Юлленбогел відвідав фронт польсько-радянської війни і зустрівся з Ю.Пилсудським. Польський керівник просив Фінляндію визнати Україну *de facto*, щоб "вона отримала підтримку в своєму будівництві". Коли Б.Юлленбогел відповів, що Фінляндія вже в 1918 році визнала Україну *de facto*, Ю.Пилсудський висловив побажання, щоб Фінляндія визнала саме уряд Петлюри⁴⁶.

Причина прохання Ю.Пилсудського полягала в особливостях формулювання польсько-українського договору і непевному становищі С.Петлюри серед українських емігрантів. Реально в договорі Польща визнала не незалежність України, а лише її право на незалежність; окрім того, договір містив в собі визнання урядом України саме Директорії і саме під керівництвом С.Петлюри. Багато українських політиків жорстко критикували як окремі формулювання цього договору, так і взагалі весь договір. Адже навіть те невизначене визнання не мало б сили, якби Директорію очолив не С.Петлюра, а хтось інший. За існуючими правилами про діяльність Директорії, С.Петлюра не мав права підписати договір, який вступив би негайно в силу без ратифікації і переговорів з іншими членами Директорії. Багато відомих українських політиків відкинули польсько-український договір і відмовилися від співпраці з українським урядом, очолюваним С.Петлюрою. Тому Ю.Пилсудський шукав можливості для того, щоб укріпити міжнародне і внутрішнє положення залежного від Польщі українського уряду⁴⁷.

В день початку тартуських мирних переговорів між Фінляндією і Радянською Росією, 12 червня 1920 р., фінський уряд визнав *de facto* уряд С.Петлюри урядом України⁴⁸. Мабуть, між Фінляндією і Польщею існувала домовленість про те, що Польща натомість визнає незалежність Естонії⁴⁹. Визнанню сприяв тимчасовий успіх Польщі на фронті, а також звістка про готовність Великобританії визнати Україну у разі продовження польських успіхів. Б.Юлленбогел був призначений представником Фінляндії в Україні⁵⁰. Проте знов підкріплені дипломатичні зв'язки не розцінювалися у Фінляндії як дуже важливі. Коли радянська делегація на тартуських переговорах висловила своє несхвалення з приводу визнання України, фінські делегати здивувалися, тому що вони нічого не знали про це визнання. Їм довелося запитати Гельсінкі, чи дійсно Україна визнана⁵¹.

Фінляндія погодилася на повноправну участь України в роботі з'їзду окраїнних держав, організованому в латвійському місті Булдурі 6 серпня – 6 вересня 1920 р.⁵² Країни, що брали участь, погодилися визнати один одного *de jure*, й розпочати процес досить радикальної економічної інтеграції, а також негайно приступити до підготовки військового союзу⁵³. Враховуючи обстановку в Україні у той час, рішення відносно неї були досить нереалістичні. Фінський уряд взагалі вважав, що з'їзд зайшов занадто далеко, і вимагав від своєї делегації неприйняття пунктів, що стосуються взаємного визнання а також військового союзу. Проте коли делегація отримала ці вказівки з Гельсінкі, угода про зміст договору була вже досягнута. Тоді керівник фінської делегації Л.Остром зажадала для своєї країни право ратифікувати договір лише частково, вживаючи між іншими і аргумент про неспроможність для України визнання *de jure*. Але протести Фінляндії на з'їзді були знехтувані⁵⁴. Тому 17 грудня 1920 р. уряд вирішив залишити договір без ратифікації на тій підставі, що до того часу не всі країни, які брали участь в роботі з'їзду, уклали мирний договір з Радянською Росією і навіть взаємні відносини між ними не були врегульовані до кінця. У первинному формулюванні пояснення, яке представив Р.Голсті на обговорення уряду, висловлювався сумнів в тому, чи "досягла вже одна з країн того порядку і стабільності, які є ознаками незалежних демократичних держав"⁵⁵. На обговоренні в уряді це положення замінили пунктом, згідно якому "існують великі відмінності в міжнародному становищі представлених на з'їзді країн, а також в стабільності їхнього устрою та внутрішнього порядку"⁵⁶. Таким чином, вдалося уникнути прямих вказівок на неспроможність України як партнера по договору.

Епілог

Перший рапорт М.Залізняка українському МЗС виявився і останнім. 20 грудня 1920 р. міністерство відправило йому лист, в якому, зокрема, йшлося про те, що через технічні труднощі міністерство не отримало від нього доповідей за час перебування у Фінляндії⁵⁷.

М.Залізник не знав про докори, надіслані з міністерства, оскільки ще 25 серпня 1920 р. він

виїхав до Відня, для влаштування, як він пояснював, грошових справ посольства. Ймовірно, справжня причина його від'їзду з Гельсінкі полягала в його опозиції уряду С.Петлюри, тоді як Фінляндія могла прийняти тільки представника цього уряду. Українська Партія Соціалістів-Революціонерів, членом якої був М.Залізник, засудила договір С.Петлюри з Польщею і закликала своїх членів перейти в опозицію адміністрації С.Петлюри⁵⁸. Керувати посольства залишився Петро Сливенко⁵⁹.

Виїжджаючи, М.Залізник міг і не знати про те, що він вже не був дипломатом. Через день після його від'їзду П.Сливенко зустрів голову політичного відділу МЗС Фінляндії Понтуса Артті, який сповістив консула про щойно отримане від українського уряду з Варшави повідомлення, в якому просили вважати М.Залізника приватною особою. П.Артті додав від себе, що від'їзд М.Залізника був на благо як йому самому, так і репутації України, оскільки звернення дипломатичного представника України в поліцію за дозволом на право перебування у Фінляндії було б тут же підхоплено "чорною, а по той бік кордону червоною російською зграєю та їх пресою"⁶⁰.

Після від'їзду М.Залізника виконуючий обов'язки консула і секретаря посольства П.Сливенко опинився у скрутному становищі. 14 вересня 1920 р. він рапортував про це українському МЗС, пояснюючи, що хоча він і не має законних підстав до закриття посольства, продовження дипломатичної діяльності без урядової підтримки неможливе⁶¹. Через декілька днів П.Сливенко подав у відставку. Він пояснив, що спроби його спроби налагодити контакти з польським посольством не вдалися, оскільки поляки не цікавилися українським посольством⁶². Через тиждень він питав в телеграмі, чи був він ще на посаді чи ні. Йому була необхідна ця інформація для того, щоб не мати різночитань з фінським урядом про його статус, що, у свою чергу, могло призвести до неприємних ситуацій. Але на свій запит П.Сливенко не отримав відповіді⁶³.

Про те, яких неприємних обставин побоювався український консул, видно з фінських документів. 17 вересня 1920 р. керівник фінської таємної поліції О.Голмстром повідомив МЗС про агентурні відомості, за якими П.Сливенко був більшовицьким агентом. Таємна поліція декілька місяців поспіль надсилала в МЗС подібні повідомленнями про підозрілість персони П.Сливенко. Всі ці відомості були досить малопереконливі: він часто їздив до Таллінна і мав там підозрілі зв'язки, зловживав своїм дипломатичним статусом, безмитно займаючись зовнішньою торгівлею. Додатково він мав зв'язки з редакцією газети "Суомен Сосіаалі-демокраатті", що поліція також ставила йому в провину, хоча ця газета була легальною. 28 жовтня 1920 р. таємна поліція рекомендувала депортувати П.Сливенка, визнаючи, проте, що не має проти нього безумовних доказів⁶⁴.

У серпні 1920 р. український уряд вирішив відправити в якості повіреного в справах до Гельсінкі віце-директора посольства в Польщі Леоніда Михайлова⁶⁵. У той час ще не було укладено перемир'я між Польщею і Радянською Росією, і Фінляндія була готова прийняти нового представника України⁶⁶. Проте Л.Михайлов до Гельсінкі не приїхав. Не дивлячись на це і на обстановку в Україні, в рапортах про зовнішньополітичну ситуацію, що відправлялися з фінського МЗС всім фінським посольствам ще в листопаді і грудні 1920 р. йшлося про Україну як про одну з сил у східноєвропейській політиці⁶⁷.

13 грудня 1920 р. П.Сливенко писав міністру закордонних справ України, що, на його думку, Фінляндія сама по собі була досить значною країною. Їй вдалося зберегти незалежність. Окрім того, вона була однією з тих нечисленних країн, які визнали Україну. З Гельсінкі було зручно підтримувати зв'язок зі Швецією, Норвегією, Естонією. Близькість до Петрограду робила можливим отримання відомостей про обстановку в Росії. Тому Україні було дуже важливо мати офіційні зв'язки з Фінляндією. Проте, оскільки Л.Михайлов не приїхав до Фінляндії, а П.Сливенко не знав, чи мав він повноваження представника України, продовжувати діяльність посольства було неможливо⁶⁸.

15 грудня 1920 р. український уряд повідомив П.Сливенка про офіційну відставку М.Залізника і про те, що в посольстві з початку 1921 р. буде тільки посада секретаря, тобто П.Сливенка⁶⁹. Таким чином, П.Сливенко все ще посідав посаду, не дивлячись на своє прохання про відставку. Днем пізніше міністр закордонних справ Андрій Ніковський повідомив фінське МЗС про призначення керівника українського посольства в Латвії В.Кедровського повіреним в справах у Фінляндії⁷⁰. Становище П.Сливенка поліпшило й те, що А.Ніковський просив МЗС Фінляндії

відповісти через нього. Так фінська влада з'ясувала, що український уряд в еміграції продовжував вважати П.Сливенка своїм представником. МЗС Фінляндії повідомило 5 лютого 1921 р., що прийме В.Кедровського⁷¹. Проте той до Фінляндії також не приїхав.

Таємна поліція продовжувала надсилати в МЗС повідомлення про підозрілість П.Сливенка і про його зв'язки з більшовиками. У МЗС вирішили запитати український уряд, чи визнає він П.Сливенка своїм представником. Мабуть, ствердна відповідь була отримана, бо П.Сливенко на деякий час залишили у спокої⁷². 15 січня 1921 р. він повідомив свій уряд, що посольство не в змозі розрахуватися з боргами, але грошей не отримав. 6 травня 1921 р. П.Сливенко доповів українському МЗС про закриття посольства, борг якого складав 31 240 фінських марках, а вартість майна оцінювалося в 1500 марок. "Стан мій зараз дуже прикрий тому, що стоячи перед конечністю після зачинення посольства від'їхати з Фінляндії через матеріальні а також і політичні обставини, я можу зупинитися у стані банкрута і цим самим побільшити серію тих, тяжко шкідливих для нашої Батьківщини, випадків скандального характеру, що використовуються нашими ворогами у зусиллях доказати нежиттєздатність ідеї українського відродження. Залишитися вважаю неможливим, щоб не дати можливість ворожим, головним чином російським, політичним гурткам помститися за ті перешкоди, які діяльність посольства ставила їх агітації за неподільність Росії"⁷³. Не дивлячись на своє повідомлення, П.Сливенко ще деякий час залишався в Гельсінкі. Остання звістка про нього в архіві фінського МЗС датована 14 червня 1922 р. Це офіційне повідомлення про припинення діяльності Петра Сливенка як секретаря посольства і консула України⁷⁴. Незабаром, 21 жовтня 1921 р. уряд Фінляндії скасував своє представництво в Україні на тій підставі, що воно виявилось непотрібним⁷⁵.

¹ Дорошенко Д. Історія України 1917 – 1923 рр. – Ужгород, 1930 – Т.2. – С.144.

² Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВОВУ). – Ф.3696. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.59.

³ УАН Саа. (Архів Міністерства Закордонних Справ Фінляндії. Протоколи уряду по зовнішніх справах) 14.1.1918.

⁴ Hautala Mikko. Vienninedistämistä vai ulkopoliittikkaa? Suomen Ukraina-suhteet poliittisena ja kaupallisena kysymyksenä 1917 – 1919. Магістерська дисертація з політичної історії. Гельсінкський університет, 2000. – С.48 – 54.

⁵ Gummerus Herman. Ukrainan murrosajoilta. Kuusi kuukautta Idhetysten riddikkun Kievisd. Juvdskyld 1931: Gummerus, 23, 32 – 35, 45 – 49; Hautala (2000) 93 – 100.

⁶ ЦДАВОВУ. – Ф.4100. – Оп.1. – Спр.4. – Арк.7.

⁷ Известия Гельсингфорского Совета Депутатов армии, флота и рабочих Свеаборгского порта. – 20 квітня 1917 р.

⁸ ЦДАВОВУ. – Ф.4100. – Оп.1. – Спр.4. – Арк.35 – 36.

⁹ Там само. – Арк.7, 23, 25, 31, 32.

¹⁰ Известия Гельсингфорского Совета... – 8 (21) липня 1917 р.

¹¹ ЦДАВОВУ. – Ф.4100. – Оп.1. – Спр.4. – Арк.1, 4.

¹² Там само. – Ф.3512. – Оп.2. – Спр.9. – Арк.41.

¹³ Там само. – Арк.45.

¹⁴ Nevalainen Pekka: Viskoi kuin luoja kerjäläistä. Vendiän pakolaiset Suomessa 1917 – 1939, Helsinki, 1999: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. – 742, 58 – 59, 345.

¹⁵ ЦДАВОВУ. – Ф.3512. – Оп. 2. – Спр.12. – Арк. 53.

¹⁶ Там само. – Оп.1. – Спр.140. – Арк.15.

¹⁷ УАН О 19 б. (Архів Міністерства Закордонних Справ).

¹⁸ ЦДАВОВУ. – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.140. – Арк.20.

¹⁹ Державний Вістник. – 19 жовтня 1918 р.

²⁰ ЦДАВОВУ. – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.140. – Арк.7; Ф.3696. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.1, Оп.2. – Спр.233. – Арк.1. – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.140. – Арк.20; Державний Вістник. – 13 жовтня, 19 жовтня 1918 р.

²¹ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.42.

- ²² Ukrainan valtiollinen asiamies saapunut Suomeen. Helsingin Sanomat. 21.10.1918.
- ²³ Вышевич К. Украинский вопрос, Россия и Антанта. – Гельсингфорс, 1918.
- ²⁴ ЦДАВОВУ. – Ф.3512. – Оп.2. – Спр.7. – Арк.13.
- ²⁵ ЦДАВОВУ. – Ф.3512. – Оп.2. – Спр.2. – Арк.25. Про білих у Фінляндії див.: Polvinen Tuomo: Vendjdn vallankumous ja Suomi I – II, Porvoo, 1971: WSOY, 2: 130 – 132, 137, 140 – 147, 186 – 188.
- ²⁶ Gummerus Herman. Ukrainan murrosajoilta. 88 – 89.
- ²⁷ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.233. – Арк.1.
- ²⁸ Там само. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.16.
- ²⁹ Там само. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.6. – Арк. 14. Плани участі Фінляндії щодо наступу на Росію провалились значною мірою саме через негативне ставлення до них Р.Голсті. Див.: Polvinen Tuomo: Vendjdn vallankumous ja Suomi. 1971: 2:214 – 215.
- ³⁰ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.59.
- ³¹ Nykyinen tilanne Ukrainassa. Ukrainan tdkldiden Idhettilds kertoo. – Helsingin Sanomat. – 4.10.1919.
- ³² KA Juho Vennola 45. (Національний Архів Фінляндії. Фонд Юхо Веннола, папка 45). Записка Гуммеруса про відбиття російської загрози. – 08.08.1919.
- ³³ Lehti Marko: A Baltic League as a Construct of New Europe. Envisioning a Baltic Region and Small State Sovereignty in the Aftermath of the First World War, Frankfurt am Main: Peter Lang, European University Studies, Series III, Vol. 817, 205, 207.
- ³⁴ KA Rudolf Holsti 28. (Національний архів Фінляндії. Фонд Рудолфа Голсті, папка 28). Рапорт Міккола про поїздку. Документ датовано 9.11.1919 р., але помилковість дати очевидна, оскільки тут також описані пізніші події.
- ³⁵ УАН Саа. (Архів Міністерства Закордонних Справ Фінляндії. Протоколи Сенату по зовнішніх справах) 15.12.1919. Про протести Польщі див.: Kalervo Hovi: Interessenspharen im Baltikum. Finnland im Rahmen der Ostpolitik Polens 1919 – 1922. – Helsinki, 1984: SHS, Studia historica 13, 107. Про діагональний союз див. там само: 104 – 105. Marko Lehti 1999, 239 – 240. Polvinen 1971, 2: 258 – 259, 263 – 265.
- ³⁶ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.28.
- ³⁷ KA Rudolf Holsti 28, (Національний архів Фінляндії. Фонд Рудолфа Голсті, папка 28) рапорт Міккола.
- ³⁸ Lehti 1999, 239 – 240.
- ³⁹ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп. 1. – Спр.35. – Арк.60.
- ⁴⁰ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.1. – Спр.35. – Арк.36 –37.
- ⁴¹ УАН 12 A 2 Helsingin konferenssi 15 – 22.1.1920. (Архів Міністерства закордонних справ Фінляндії) Актон до Голсті 14.1.1920.
- ⁴² ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. –Спр.233. –Арк.17.
- ⁴³ УАН 5 C 13. Varsovan Idhetystdn raportit. (Архів Міністерства закордонних справ Фінляндії. Рапорти Посольства у Варшаві) Юлленбогел до МЗС 26.1.1920.
- ⁴⁴ УАН 12 A 3 Suomalais-puolalainen konferenssi Varsovassa 1920. (Фінляндсько-польська конференція у Варшаві в 1920 р.; Hovi 1984: 109 – 113. Polvinen 1971: 2: 336 – 342.
- ⁴⁵ УАН 12 L Puola Idhtevedt salaiset sdhkqsanomat ulkoministeriцlle. (Секретні телеграми щодо стосунків з Польщею, надіслані різними представниками Фінляндії до МЗС). Юлленбогел до МЗС 20.3.1920.
- ⁴⁶ Там само. Рапорт Юлленбогеля до МЗС 22.5.1922.
- ⁴⁷ John S. Reshetar Jr.: The Ukrainian Revolution, 1917 – 1920. A Study in Nationalism, Princeton, N.J. 1952: Princeton University Press, 300 – 307. Солдатенко В.Ф. Українська революція. Історичний нарис. – К., – 1999. – С.838 – 843, 847 – 852, 856 – 858.
- ⁴⁸ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.375. – Арк.2. УАН Саа. (Архів Міністерства Закордонних Справ Фінляндії. Протоколи уряду по зовнішніх справах) 12.6.1920.
- ⁴⁹ Hovi 1984: 132 – 133.
- ⁵⁰ УАН 12 L Puola 1920. (Секретні телеграми щодо стосунків з Польщею, надіслані різними представниками Фінляндії до МЗС). Недатована записка Р.Голсті.
- ⁵¹ УАН 12 L Ukraina 1920 – 1923. Вестерлунд до МЗС 15.6.1920.
- ⁵² УАН 12 A 5 Riian konferenssi elok. 1920. (Конференція окраїнних держав у Ризі, серпень 1920). МЗС Острому, голові фінської делегації. 11.8.1920. Рапорт Острома 15, без дати.
- ⁵³ Про конференцію в Булдури див.: Lehti 1999: 260 – 296.

- ⁵⁴ УАН Саа. (Архів Міністерства Закордонних Справ Фінляндії. Протоколи уряду по зовнішніх справах). 1.9.1920. УАН 12 А 5 Riian konferenssi. (Конференція окраїнних держав у Ризі, серпень 1920). Л.Остром Р.Голсті. 11.9.1920.
- ⁵⁵ КА Rudolf Holsti 29. (Національний архів Фінляндії. Фонд Рудолфа Голсті, папка 29). Недатована доповідь Р.Голсті уряду.
- ⁵⁶ УАН Саа. (Архів Міністерства Закордонних Справ Фінляндії. Протоколи уряду по зовнішніх справах). 17.12.1920.
- ⁵⁷ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.339. – Арк.11.
- ⁵⁸ Солдатенко В.Ф. Вказ. праця. – С.850.
- ⁵⁹ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.233. – Арк.18.
- ⁶⁰ Там само. – Арк.19 – 19 зв.
- ⁶¹ Там само. – Спр.375. – Арк.8.
- ⁶² Там само. – Спр.233. – Арк.17.
- ⁶³ Там само. – Арк.21.
- ⁶⁴ УАН 6 О 19 b. Petro Slyvenko. (Архів Міністерства закордонних справ Фінляндії. Посольства іноземних держав у Фінляндії) Листи Голстрома до МЗС. 17.9., 13.10., 28.10., 19.11.1920.
- ⁶⁵ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп. 2. – Спр.312. – Арк.8. УАН 6 О 19 b Mikhaïlov. Б.Вейгельман з МЗС України в МЗС Фінляндії. 25.8.1920.
- ⁶⁶ УАН 6 О 19 b Mikhaïlov. (Архів Міністерства закордонних справ Фінляндії. Посольства іноземних держав у Фінляндії). Телеграма Юлленбогеля в МЗС Фінляндії 25.9.1920.
- ⁶⁷ УАН Ddf. Рапорти Міністерства про політичну ситуацію. 29.11. та 10.12.1920.
- ⁶⁸ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.312. – Арк.13.
- ⁶⁹ Там само. – Спр.233. – Арк.48.
- ⁷⁰ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.339. – Арк.12. УАН 6 О 19 b Kedrowsky Woldemar. А.Ніковський до Р.Голсті 16.12.1920.
- ⁷¹ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.527. – Арк.10. УАН 6 О 19 b Kedrowsky. Р.Голсті А.Ніковському 5.2.1921.
- ⁷² УАН 6 О 19 b Slyvenko. (Архів Міністерства закордонних справ Фінляндії. Посольства іноземних держав у Фінляндії). О.Голстром директору канцелярії МЗС П.Артті 18.2.1921. П.Артті О.Голстрому 19.2.1921. Телеграма МЗС Посольству у Варшаві 15.3.1921. Враховуючи велику кількість повідомлень таємної поліції про П.Сливенка, викликає подив той факт, що нам не вдалося знайти в архіві таємної поліції ніяких відомостей про нього. Оскільки протягом 1944 – 1948 рр. таємна поліція знаходилась під контролем фінських комуністів, можливо, деякі документи були передані СРСР.
- ⁷³ ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.233. – Арк.52 – 52 зв.
- ⁷⁴ УАН 6 О 19 Slyvenko. (Архів Міністерства закордонних справ Фінляндії. Посольства іноземних держав у Фінляндії).
- ⁷⁵ УАН Саа. (Архів Міністерства закордонних справ Фінляндії. Протоколи уряду по зовнішніх справах). 21.10.1921.

Статья посвящена рассмотрению истории дипломатических отношений между Украиной и Финляндией в 1918 – 1921 годах. Охарактеризованы общие черты и отличия в международном положении двух стран.

На основе неопубликованных источников показана работа дипломатического представительства Украины в Финляндии.

Ключевые слова: внешняя политика Украины и Финляндии, международное положение, дипломатическое представительство, Союз окраинных государств.

This article talks about diplomatic relations between Ukraine and Finland in years 1918 – 1921. General lines and differences in international position of two countries are described.

On the basis of unpublished sources the activity of Ukrainian diplomatic representation in Finland is shown.

Keywords: foreign policy of Ukraine and Finland, international position, diplomatic representative office, Union of the outlying states.